

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Verslag eerste bijeenkomst project Weerbare
gemeenschappen tegen ondermijning op 7 maart 2024

‘Veel herkenning én nieuwe inzichten over veerkracht en weerbaarheid jongeren’

Op donderdag 7 maart 2024 vond in de Witte Vosch in Utrecht de eerste kennisdag plaats van het project Weerbare gemeenschappen tegen ondermijnende criminaliteit. Binnen het thema 'veerkracht en weerbaarheid van jongeren' werd een groot aantal uitdagingen en oplossingsrichtingen besproken. Dit verslag geeft daarvan een indruk.

Deelnemers en hun verwachtingen

De bijeenkomst wordt bijgewoond door ongeveer 40 gemeenteambtenaren, beleidsmedewerkers en andere professionals die zich bezighouden met het weerbaar maken van jongeren. De presentaties van Sheila Adjiembaks en Sahar Noor staan vandaag centraal. Zij delen de uitkomsten van hun onderzoek naar het vergroten van veerkracht en weerbaarheid vanuit de gemeenschap.

Dagvoorzitter Jamal Ezzarqtouni wil aan het begin van de dag graag weten wat de verwachtingen van de deelnemers zijn. Dat levert een gevarieerd beeld op. Van concrete methodieken tot kennismaking, netwerken en van elkaar leren.

Na een officieel welkom van projectteam José Degen en Mahmoud Alzubaidi beginnen Sheila en Sahar aan hun presentaties.

'Als beleidsmedewerker is het goed om te horen wat er nu echt in de wijk speelt.'

'Fijn om vandaag even uit de vergaderstructuren te komen.'

'Het gaat vaak over weerbare jongeren. Maar ik vraag me af of we daar allemaal wel hetzelfde mee bedoelen.'

Presentatie 1: risico- en beschermende factoren

Wat zijn risico- en beschermende factoren op gezins- en gemeenschapsniveau ten aanzien van betrokkenheid van jongeren bij ondermijnende (jeugd)criminaliteit?

Sheila Adjiebak probeert als criminoloog een brug te slaan tussen wetenschap en praktijk en houdt zich vooral veel bezig met onderzoek naar jeugdcriminaliteit. Naast haar werk als zelfstandige is Sheila onder meer strategisch adviseur bij Stichting Halt en lid van de Erkenningscommissie Justitiële Interventies. Een belangrijke bevinding van Sheila is dat er opvallend weinig wetenschappelijke kennis is over beschermende factoren voor ondermijnende criminaliteit. Wel is er kennis beschikbaar over beschermende factoren voor algemeen delictgedrag.

‘In plaats van gesloten gemeenschappen praten we liever van hechte gemeenschappen. Dat doet meer recht aan de positieve aspecten van deze groepen burgers.’

Een greep uit de inzichten van Sheila:

- In de omgeving van een jongere vindt belangrijke interactie plaats tussen het exosysteem (o.a. beleid, media, sociale voorzieningen) en het microsysteem (o.a. gezin, school, vrienden). Dit biedt kansen om jongeren weerbaarder te maken.
- Criminele vaders kunnen een risicofactor zijn, maar ook bijdragen aan veerkrachtigheid van jongeren. Juist ouders met een crimineel verleden willen voor hun kinderen een beter bestaan.
- De kwaliteit van een familierelatie is vaak belangrijker dan de structuur. Een eenoudergezin hoeft bijvoorbeeld geen nadeel te zijn als er sprake is van ‘warme ondersteuning’ door de betreffende ouder.
- Naast armoede, moet ook de impact van ‘mentale onrust’ niet onderschat worden. Jongeren die hun ouder(s) van baan naar baan zien hoppen en met veel moeite zien rondkomen, ervaren dat niet als een aantrekkelijk voorbeeld.
- In het buitenland is al meer ervaring opgedaan met het positief ‘mobiliseren’ van ouders. In de VS kennen ze bijvoorbeeld het concept ‘partictory defence’, waarbij ouders van criminele jongeren elkaar morele support geven en samen oplossingen bedenken voor preventie in de toekomst.
- Een goed voorbeeld van een beschermende factor voor delictgedrag is nieuw sociaal kapitaal, zoals lid worden van een sportvereniging. Dat kan leiden tot zowel succeservaringen als erkenning voor talenten.

‘Een jongere trof zijn moeder huilend aan en kwam erachter dat ze het huis uitgezet dreigden te worden. Hij wilde meteen de straat op om het op te lossen: met één klus zou hij direct 1000 euro kunnen regelen... Dit laat zien waar we tegen strijden.’

Presentatie 2: samenwerking met gemeenschappen

Wat zijn onderbouwde inzichten ter versterking van samenwerking tussen gemeenten en lokale (hechte) gemeenschappen? En van hun weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit?

Sahar Noor is gepromoveerd in vergelijkende religiewetenschappen en heeft een eigen onderzoeks- en adviesbureau. Als onderzoeker, schrijver, spreker en journalist is ze expert in thema's als weerbaarheid, discriminatie, uitsluiting en inclusie. Sahar benadrukt in haar presentatie hoe belangrijk het is om je als gemeente eerst een aantal vragen te stellen over de gemeenschap en je doelen vóór je er daadwerkelijk een succesvolle samenwerking mee aan kunt gaan.

'Een gemeente met geld en enthousiasme had al allerlei interventies bedacht. Op de vraag of ze al in gesprek waren met de gemeenschap, was het antwoord dat er nog voorlichtingsavonden zouden komen...'

Een greep uit de inzichten van Sahar:

- Een belangrijke voorwaarde voor samenwerking met de gemeenschap is om dezelfde taal te spreken als het over problemen en oplossingen gaat. Daarbij is het goed om te beseffen dat ook de behoeften van een gemeente anders kunnen zijn dan die van de gemeenschap.
- Zichtbaarheid van de gemeente en fysieke aanwezigheid bij activiteiten in de wijk vergroten het vertrouwen in de gemeente. Je geeft een signaal af als je ook in de avonden actief bent. En als je jezelf ook laat zien als er geen bijzondere aanleiding is.
- Een basis voor de aanpak van ondermijning is bewustwording: om samen aan oplossingen voor ondermijnende criminaliteit te werken moet je het er eerst over eens zijn dat er een probleem is.
- Elke wijk is anders. Daarom is het belangrijk om te starten met een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van de gemeenschap. Daarbij is het belangrijk aandacht te besteden aan zowel individuele kenmerken als kenmerken van de omgeving (zoals de veiligheidsmonitor of de verhouding tussen huur- en koopwoningen)
- Wanneer jongeren crimineel actief zijn geweest, moet er iets hersteld worden. Op het niveau van de jongere zelf, de eigen kring (m.n. de ouders), het slachtoffer én de samenleving. Aandacht voor herstel wordt door beleid nog wel eens over het hoofd gezien; het is goed de gemeenschap hierbij te betrekken.

'Verwacht niet dat gemeentelijke aankondigingen wel worden gelezen in het lokale sufferdje. Zeker niet in een wijk met veel laaggeletterdheid. Daar merken mensen pas iets als de stratenmaker letterlijk voor de deur staat... Dat draagt niet bij aan het vertrouwen.'

In gesprek over de praktijk

De presentaties van Sheila en Sahar leveren al veel vragen en discussie op. In de middag is er alle ruimte om het gesprek voort te zetten. In groepen van 8 tot 10 mensen gaan gemeenten in gesprek over de vertaalslag: hoe kun je wetenschappelijke inzichten gebruiken in je eigen gemeente en welke uitdagingen kom je hierbij tegen? Daarbij tekenen zich een aantal centrale thema's af.

1. Vertrouwen winnen van de gemeenschap

Gemeenten pakken samenwerking met de gemeenschap vaak nog te instrumenteel aan. Daar zijn de meeste aanwezigen het over eens. Als burgers het met een voorlichtingsavond moeten doen en niet echt serieus genomen worden, kan het wantrouwen in de overheid juist groter worden. 'Burgers serieus nemen staat vaak haaks op efficiency', denkt een deelnemer.

Een belangrijke uitdaging die aan de orde komt is de kloof met (de belevingswereld van) jongeren. Normalisatie van drugsgebruik en het wegwuiven van de gevaren ervan zijn een groot probleem. Van gebruik is het soms een kleine stap naar handel. 'Ze willen snel geld verdienen. Want dat betekent vrijheid voor deze generatie.' Een andere deelnemer vraagt zich af of er wel voldoende rekening wordt gehouden met de werking van een puberbrein. 'Jongeren zijn nu eenmaal minder goed in staat om over de toekomst na te denken.'

Verder moet volgens de aanwezigen de signaalwerking van beleid niet worden onderschat. 'De praktijk is dat het geld vooral gaat naar wijken waar veel migranten wonen. Voor bewoners van andere wijken kan dat frustrerend zijn. Zo kunnen investeringen in de wijk ook tot extra polarisatie leiden.' Ook onbedoelde effecten van interventies moeten niet onderschat worden, weet iemand. 'De sluiting van een pand die wordt teruggedraaid. Of het straffen van de verkeerde. Dat soort dingen zijn een knauw voor het vertrouwen.'

Om daadwerkelijk in het sociale weefsel van de wijk te komen worden verschillende ideeën gedeeld. In gesprek gaan met instantie die als betrouwbaar worden gezien bijvoorbeeld, zoals een thuiszorgorganisatie. Of aanwezig zijn op slim gekozen locaties. 'Denk aan buurthuizen waar vaccinaties of pubquizes plaatsvinden of aan bouwplaatsen van de carnavalsvereniging.' Een ander noemt het aansluiten bij culturele tradities. 'Zoals een groep Turkse dames die een vaste avond in de week gaat wandelen. Daar kun je bij aansluiten. En onderschat ook niet wat de ramadan voor mogelijkheden biedt.'

2. Beperkingen van het gemeentelijk systeem

Sommige deelnemers gaven aan dat het samenwerken met de gemeenschap al best goed gaat. 'We weten wat werkt, maar we missen de infrastructuur om successen ook te borgen', zegt een deelnemer. Het werken en denken vanuit gemeentelijke hokjes levert regelmatig frustratie op. Zo vertelt een van de aanwezigen graag samen te willen werken met een sleutelpersoon in de Antilliaanse gemeenschap. Deze persoon wil dat graag, maar aanbestedingsregels zitten het proces vooralsnog in de weg. 'Bestaande jongerenorganisaties zien zo'n sleutelpersoon als concurrentie. En dan is het ook nog iemand zonder afgeronde opleiding, wat vanuit de gemeente een voorwaarde is voor samenwerking. Deze persoon zelf denkt op een gegeven moment: *jullie hebben geen vertrouwen in me. Zo zonde...*'

Iemand anders vertelt over de extra middelen voor ondernemingsboa's die ze kreeg vanuit Preventie met Gezag. 'Uiteindelijk moeten die boa's wel structureel worden ingebed in de organisatie. Als ik daar over begin bij de afdeling Veiligheid, krijg ik te horen: *maar dat is toch jullie project...*'

Ook de 9-tot-5-mentaliteit in gemeenteland komt meerdere keren ter sprake. Die kan bijvoorbeeld een beperking zijn bij het thema ouderbetrokkenheid, weet een deelnemer. 'Toen we ze ernaar vroegen bleken ouders best bereid om hun zorgen en ideeën met de gemeente te delen. Maar de praktijk is dat zij door werk of zorg voor de kinderen vaak niet even een uurtje wegkunnen. Als gemeenten moeten we daar meer rekening mee houden'.

Ook het thema vooroordelen komt voorbij. 'Hoe kijken we als gemeenten naar jongeren? Als raddraaiers of als mogelijk probleemoplossers? Het is belangrijk daar het gesprek over aan te gaan met onze collega's.'

Het wrange is volgens een aanwezige dat sommige burgers de beperkingen van de gemeente vaak ook goed kennen. '*Jullie kunnen er zelf ook niets aan doen*, horen we dan. Dat maakt het eigenlijk alleen maar erger. Het geeft het gevoel een tandeloze overheid te zijn.'

3. Structurele en efficiënte financiering

Juist financiering kan een bijdrage leveren aan de 'ontschotting' in overheidsland. Er is ook bewust voor gekozen om Preventie met Gezag onderdeel te laten uitmaken van het NPLV: leefbaarheid en veiligheid kunnen niet los van elkaar worden gezien. 'Het veiligheidsdomein krijgt de rekening terwijl de oplossing in het sociale domein zit', zoals een van de deelnemers het verwoordt. Toch blijft de vertaling van programmagelden naar de straat volgens de deelnemers vaak nog een uitdaging.

Een belangrijke reden hiervoor is het fenomeen 'projectencarroussel'. Veel gemeenten herkennen dit: aan initiatieven gericht op jongeren en preventie geen gebrek, maar vaak ontbreekt het aan zekerheid voor de lange termijn. Onder meer de onzekere politieke wind speelt daar een rol in. 'En het voortijdig afbreken van een project kan een groot afbreukrisico met zich meebrengen', weet iemand. 'Als je nu investeert in relaties die je straks weer moet verbreken, doe je voor het vertrouwen meer kwaad dan goed.'

'Liever wat minder geld maar wel structureel, dan altijd die onzekerheid', zegt een ander dan ook. Verder wordt de oplossing vooral in de 'aanpakgedachte' gezocht: in plaats van projecten op zoek gaan naar de rode draden binnen een gemeente, om zo een slag dieper te gaan. 'De huidige onzekerheid bevestigt juist dat we meer moeten investeren in de gemeenschap', vindt een deelnemer. 'Als je hun kennis en kunde laat groeien, dan investeer je in de toekomst. Als gemeenten kunnen we dan een kleinere, meer faciliterende rol gaan spelen.'

Tijdens bijeenkomst worden ook ervaringen met jongerenwerkers en andere organisaties gedeeld. Ook daar lijkt nog winst te behalen. 'Veel organisaties die met jongeren bezig zijn werken heel opdrachtgericht en doen hun eigen dingetje. Daardoor ontbreekt het overzicht en werken bijvoorbeeld jongerenwerkers en scholen langs elkaar heen. Kortom: als verschillende organisaties meer met elkaar gaan delen en interventies gezamenlijk gaan monitoren en evalueren, zullen de budgetten die zij hebben mogelijk beter besteed worden.'

Conclusies en vervolg

Aan het eind van de middag maakt Jamal weer een rondje onder de aanwezigen. Centrale vraag: wat heb je geleerd en/of waar wil je als eerste mee aan de slag?

Veel deelnemers geven aan geïnspireerd weer naar huis te gaan en tegelijkertijd nog veel vragen te hebben. Een soortgelijke conclusie trekt José aan het eind van de dag: er gebeurt al heel veel, maar er is ook nog heel veel te doen. En daarmee is deze dag voor zowel organisatie als deelnemers een bevestiging van hoe belangrijk het is om bij elkaar te komen en ervaringen te blijven delen. Dat zal opnieuw gebeuren tijdens de volgende kennisdag: op 15 april in Utrecht. De uitnodiging hiervoor is inmiddels verzonden.

‘Na vandaag wil ik graag stappen gaan zetten om meer in de sociale haarvaten van de samenleving te komen.’

‘Ik blijf geloven in mijn eigen visie en ben daar vandaag in gesterkt door anderen.’

‘Ik wil meer mét jongeren in plaats van óver jongeren in gesprek.’

‘In hoeverre kan een groep zoals vandaag bestuurlijke richting geven?’